

RADIONICA: FORMALNA KATALOGIZACIJA

Priredili:

Mikica Maštrović, Sofija Klarin, Mira Miletić Drder, Mirela Slukan, Dubravka Osrečki Jakelić i Mirjana Hurem.

Sudjelovali:

J. Nejašmić, M. Hurem, Ž. Kuluz, E. Pezer, I. Pejić, Đ. Posarić, N. Bezić, M. Maštrović, M. Miletić Drder, J. Vučak, K. Vukov, P. Krolo, O. Katalenac, R. Ivanuš, T. Cukrov, M. Franulić, M. Slukan, B. Gulin, A. Koprčina, S. Kandučar, V. Brdar, D. Osrečki Jakelić, S. Gaćina i V. Vitori.

Program

Srijeda, 19. studeni 1997.

11.30 - 13.00

M. Maštrović: Značenje formalne obrade građe

S. Klarin: Formalna obrada omeđenih publikacija i elektroničke građe: ISBD(M) i ISBD(ER)

16.30 - 17.30

M. Miletić Drder: Formalna obrada kartografske građe

M. Slukan: Mogućnosti primjene standarda ISBD(CM) u opisu i sređivanju zbirki karata i nacрта u arhivskim ustanovama

Četvrtak, 20. studeni 1997.

11.30 - 13.00

D. Osrečki Jakelić: Dosezi obrade muzejske građe na primjeru "Elektro-ničkog kataloga stalnog postava Muzeja za umjetnost i obrt"

M. Maštrović: Primjena bibliotečnih standarda na obradu građe iz fonda Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice

16.30 - 17.30

M. Hurem: Prikaz Opće međunarodne norme za opis arhivskoga gradiva

Izvještaj

Nakon uvodnog izlaganja Mikice Maštrović o značenju formalne obrade građe (*Prilog 1*) sudionike Radionice izvijestilo se o izlaganju odsutne Sofije Klarin o formalnoj obradi omeđenih publikacija i elektroničke građe. Prikazana je okvirna shema ISBD(M)-a i ISBD(ER)-a s redoslijedom skupina. Sudionici su se posebno upoznali sa specifičnostima opisa elektroničke građe. (*Prilog 2*)

O formalnoj obradi kartografske građe po ISBD(CM)-u u Kartografskoj zbirci Nacionalne i sveučilišne knjižnice govorila je Mira Miletić Drder. (*Prilog 3*) Mirela Slukan isti je standard primijenila pri opisu građe Kartografske zbirke Hrvatskoga državnog arhiva te usporedila elemente opisa zemljopisnih karata i nacрта radi moguće primjene ISBD(CM)-a i na tu vrstu građe u arhivskim ustanovama. (*Prilog 4*)

Dubravka Osrečki Jakelić predstavila je elektronički katalog Muzeja za umjetnost i obrt koji, uz tekstualni opis, sadrži i sliku pojedinog predmeta. Za strojno čitljivu katalogizaciju muzejskih predmeta koristi se format UNIMARC implementiran u programu CDS/ISIS. (*Prilog 5*)

Primjenu bibliotečnih standarda, osobito ISBD(NBM)-a i formata UNIMARC, pri obradi građe iz fonda Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice prikazala je Mikica Maštrović. (*Prilog 6*)

Mirjana Hurem upoznala je sudionike Radionice s *Općom međunarodnom normom za opis arhivskoga gradiva*, obrazloživši sve specifičnosti obrade te vrste građe. (*Prilog 7*)

Zaključci

Mišljenja smo da je cilj Radionice postignut (v. *Prilog 1*) te je utvrđeno postojanje zajedničkih elementa formalne obrade. To su:

- naslov jedinice bibliotečne građe odnosno naziv arhivskog fonda i muzejskog predmeta,
- autor odnosno stvaratelj fonda
- mjesto nastanka,
- vrijeme nastanka,
- materijalni opis i
- napomena.

Kada je riječ o standardizaciji, ostalo je otvoreno pitanje do koje je mjere moguće standardizirati odnosno pravilnicima propisati način bilježenja navedenih elemenata podataka. Opis knjižnične građe propisan je *Pravilnikom i priručnikom za izradbu abecednih kataloga E. Verone* koji se temelji na međunarodnim standardima (ISBD-ima), koji su, pak, temelj formatu UNIMARC. Muzejska zajednica pokazala je na primjeru Muzeja za umjetnost i obrt, koji u svom bogatom fondusu sadrži vrlo različite predmete, od fotografija do skulptura, kako može koristiti jedan od navedenih standarda knjižnične zajednice - format UNIMARC. Primjer formalne obrade u arhivima ukazuje na postojanje zajedničkih elemenata opisa gradiva/građe. Radi daljnjih ispitivanja zajedničkih elemenata opisa, bilo bi dobro potanko ispitati kompatibilnost ISBD(G)-a i ISAD(G)-a.

Premda je upotreba formata UNIMARC (i u njemu ugrađenih ISBD-a) za opis arhivskoga gradiva prikazana u okviru radionice *Formati za strojno čitljivo katalogiziranje i razmjenu podataka*, zanimljivo ju je spomenuti i ovdje jer ukazuje na mogućnost prepoznavanja zajedničkih elemenata opisa najraznovrsnije građe, ali i temeljne strukture arhivskog fonda odnosno knjižnične građe. Sve do sada rečeno govori u prilog mogućnosti izgradnje zajedničke budućnosti.

Iako smo se u okviru ove Radionice namjerno ograničili na pronalaženje zajedničkih elemenata opisa građe/gradiva, nužno je bilo osvrnuti se i na problem autorstva. Uočili smo da postoje razlike u definiranju uloge autora u knjižničarstvu i muzeologiji u odnosu na arhivistiku u kojoj je primaran stvaratelj fonda.

Descriptive Cataloguing Report and Conclusions

Following the introductory presentation by Mikica Maštrović about the meaning of the descriptive cataloguing of material in general, the workshop participants were informed about the presentation of the absent Sofija Klarin about the cataloguing of monographic publications and electronic resources. An outline framework of the ISBD(M) and ISBD(ER) was shown with an ordering of the elements. Participants were specially acquainted with certain particularities of the description of electronic resources.

Mira Miletić Drder spoke about the descriptive cataloguing of cartographic material by the ISBD(CM) in the National and University Library's Maps and Atlases Collection. Mirela Slukan applied the same standard in describing the fond of the Cartographic Collection of the Croatian State Archives and compared elements of the description of geographical maps and plans for the possible application of the ISBD(CM) in archives institutions on this type of material as well.

Dubravka Osrečki Jakelić presented the electronic catalogue of the Museum of Arts and Crafts which, along with the textual description of the individual object, also includes a photograph. The UNIMARC format and CDS/ISIS program were used for the description of the museum objects.

Mikica Maštrović analyzed the application of bibliographic standards, especially ISBD(NBM) and the UNIMARC format in cataloguing materials from the Prints and Drawings Collection of the National and University Library.

Mirjana Hurem introduced the *General International Standard Archival Description* to the seminar participants, while explaining all the particularities of the description of the archival documents.

We are of the opinion that the goal of the workshop was accomplished and that the existence of common elements of the descriptive cataloguing was established. These are:

- the title of a bibliographic unit, or rather the title of the archival document and the museum object,
- the author, or rather the creator of the fond,
- the place of publication, or rather creation,
- the date of publication, or rather creation,
- the physical description and
- the note.

When considering standardization, the question remains as to what degree it is possible to prescribe the method of recording the mentioned data elements. The description of library material is prescribed by the *Rules for the Alphabetical Catalogues* by Eva Verona which is based on the international bibliographic standards (ISBD) - the foundation of the UNIMARC format. The museum community showed on the example of the Museum for Arts and Crafts, which in its rich fonds contains materials ranging from photographs to sculptures, how it is possible to use one of the mentioned standards of the

library community - the UNIMARC format. The example of the descriptive cataloguing in archives points to the existence of common elements in the description of library materials/archival documents. For purposes of further research into the common elements of description it would be good to question the compatibility of ISBD(G) and ISAD(G) in detail.

Although the usage of the UNIMARC (and the ISBD which is built in it) for describing archival documents was shown during the workshop Formats for Machine-Readable Cataloguing and the Exchange of Data it is interesting to note this here since it underlines the possibility of recognizing common elements in the description of the most diverse materials, but also in the basic structures of the archival document, or rather, the library material.

Although we consciously limited ourselves in this workshop to seeking out common elements in the description of library materials/archival documents, it was necessary to mention the problem of intellectual responsibility. We noticed that there were differences in defining the role of the author in librarianship and museology in relation to archival theory where the priority is given to the fond's creator.

Mikica Maštrović

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

ZNAČENJE FORMALNE OBRADE GRAĐE

Formalna obrada postupak je bilježenja podataka bitnih za identifikaciju određenog primjerka građe a ujedno i za identifikaciju različite vrste građe. Temeljni je preduvjet svake obrade standardizacija, bez obzira da li se radi o terminološkom ujednačavanju ili pak o standardizaciji postupaka obrade. Zbog čega su toliko potrebni i važni standardi? Upravo zbog komunikacije. Komunikacija se ne može odvijati bez zajedničkog jezika, odnosno skupa prihvaćenih standarda koji upućuju na jednoznačnost postupaka u obradi, što u katalogizaciji znači jedinstven opis građe, kao i jedinstven način pronalaženja podataka o opisivanoj građi. Stoga kataložni standardi nalažu ujednačavanje bibliografskog opisa i definiranje pristupnica tj. elemenata pristupa podacima.

Godine 1961., na zasjedanju Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova (IFLA) u Parizu, prihvaćena su *Pariška načela* kojima su određeni jedinstveni postupci u odabiru i obliku odrednica, prvenstveno za omeđene i serijske publikacije. Na temelju Pariških načela Eva Verona godine 1970. objavljuje *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio I.: Odrednice i redalice* u izdanju Hrvatskoga bibliotekarskog društva iz Zagreba.

Zbog potrebe međunarodnog ujednačavanja kataložnog i bibliografskog opisa Komisija za katalogizaciju IFLA-e donosi 1969. u Kopenhagenu odluku o standardnom obliku i sadržaju bibliografskog opisa. Nedugo zatim, godine 1971., Radna skupina imenovana u Kopenhagenu objavila je u vidu preporuke *Međunarodni standardni bibliografski opis omeđenih publikacija - ISBD(M) (International standard bibliographic description for monographic publications)*. Godine 1974. te su preporuke u Londonu objavljene kao standardno izdanje, a iste godine tiskan je i hrvatski prijevod. Kako su tim standardom obuhvaćene samo monografske publikacije, zaključeno je da se mora započeti i s izradbom posebnih standarda za opis ostalih vrsta knjižne

kao i neknjižne građe. Ubrzo se rađa i zamisao o općem ISBD-u, nakon čega je uslijedila izradba općeg standarda za sve vrste knjižnične građe - ISBD(G). U isto vrijeme izlazi čitav niz standarda kao što su ISBD(S), međunarodni standard za opis serijskih publikacija, ISBD(CM) za kartografsku građu, ISBD(NBM) za neknjižnu građu kojim je obuhvaćena najrazličitija bibliotечna građa uključujući plakate, razglednice, filmove, videosnimke, zvučne snimke itd. te ISBD(PM) za tiskane muzikalije. Kako ISBD(M) nije donio odgovarajuća rješenja za rijetke i dragocjene knjige i dokumente, pristupilo se izradi standarda za omeđene publikacije nastale prije uvođenja strojnog tiskanja u 19. stoljeću, tako da danas već imamo i drugo izdanje ISBD(A) za staru građu. Kao posljednji u nizu, ove je godine objavljen ISBD(ER) - *Međunarodni standardni bibliografski opis elektroničke građe*, kojim se određuju propisi za njihov opis i pronalaženje, utvrđuje redoslijed elemenata opisa i propisuje interpunkcijski sustav. Elektronička je građa ona koja se stvara i koristi pomoću računala. Hrvatski je prijevod ovog standarda u tijeku. Izradom i objavljivanjem standarda za sve vrste knjižnične građe omogućena je provedba Općeg bibliografskog nadzora (*Universal Bibliographic Control* - UBC) kojim se željelo postići da se publikacija katalogizira samo jednom na mjestu nastanka.

IFLA 1977. objavljuje format UNIMARC za strojno čitljivo katalogiziranje. Format se temelji na međunarodnim načelima i standardima za razliku od nacionalnih formata, npr. USMARC-a koji sadrži polja vezana uz angloamerička kataložna pravila. Uz prihvaćene ISBD standarde i format UNIMARC koji se osniva na tim standardima pristupilo se ujednačavanju i nadzoru i nad izradom odrednica u datotekama preglednih kataložnih jedinica.

Izlaskom iz tiska godine 1983. drugog dijela *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga: kataložni opis* Eve Verone, uz već spomenute i prevedene ISBD standarde, kao i prijevod priručnika za format UNIMARC načinjeni su veliki koraci hrvatskog knjižničarstva u primjeni ujednačenih propisa katalogiziranja knjižnične građe.

Hrvatska arhivistička praksa usvojila je *Propise za vođenje osnovnih evidencija* iz godine 1968., kao i vodič *Arhivski fondovi i zbirke*. Međutim, tek je godine 1993. objavljen prvi međunarodni standard ISAD(G) - *Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva*. Još uvijek ne postoji općeprihvaćen standard za strojno čitljivo katalogiziranje arhivskoga gradiva.

Što se pak tiče muzejske djelatnosti, ni tu ne postoje općeprihvaćeni standardi za opis muzejske građe. Muzejski savjet Hrvatske donio je 1989. *Upute o osnovama za vođenje dokumentacije o muzejskim i galerijskim*

predmetima, za njihovu klasifikaciju, mikrofilmiranje i strojnu obradbu. Taj naputak označen je kao privremen i eksperimentalan, a trebao se primjenjivati od 1989. do 1992. U praksi muzejska se dokumentacija najčešće vodi prema tradicionalnim načelima pojedinih muzeja. Pojavni oblici muzejske dokumentacije mogu se svrstati u dvije skupine. Prva obuhvaća dokumentaciju o evidenciji i stručnoj obradi muzejske građe, kao što je knjiga ulaska, knjiga inventara, kartoteka muzejskih predmeta, knjiga izlaska te restauratorska dokumentacija. Druga je dokumentacija o tzv. pomoćnim dokumentacijskim fondovima koji uključuju fototeku, dijateku, videoteku, hemeroteku i arhiv izložbi. Nepostojanje propisanih standarda za obradu muzejske dokumentacije rezultira u neujednačenosti muzejske dokumentacije kako u pojedinim muzejima tako i unutar cjelokupne djelatnosti.

Cilj je ove Radionice pokušati utvrditi da li postoje elementi formalog opisa građe koji bi bili zajednički za knjižnice, muzeje i arhive i odrediti koji su to elementi. Isto tako, žele se utvrditi i svi razlikovni elementi. Rezultat našeg nastojanja pokazat će može li se graditi zajednička budućnost na području formalne katalogizacije u knjižnicama, muzejima i arhivima u Hrvatskoj.

Prilog 2

Sofija Klarin

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

FORMALNA OBRADA OMEĐENIH PUBLIKACIJA I ELEKTRONIČKE GRAĐE: ISBD(M) I ISBD(ER)

U povijesti knjižničarstva kraj šezdesetih i početak sedamdesetih godina ovog stoljeća obilježen je naporima Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova (IFLA) na standardizaciji oblika i sadržaja bibliografskog opisa. Ti će napori 1974. godine rezultirati pojavom prvog izdanja ISBD(M)-a - *Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa omeđenih publikacija (International Standard Bibliographic Description for Monographic Publications)*. Taj standard određuje propise za opis i identifikaciju tiskanih omeđenih publikacija, utvrđuje redoslijed elemenata i upotrebu određenih interpunkcijskih simbola. Poslužio je i kao osnova za izradu ostalih IFLA-inih standarda za opis drugih vrsta knjižnične građe i za nastanak brojnih nacionalnih kataložnih pravilnika. S obzirom da obuhvaća propise za opis tiskanih omeđenih publikacija, koje ne tvore samo većinu knjižničnih fondova, nego su zastupljene i u fondovima arhiva i muzeja, nisu postojale bitne zapreke da se ovaj standard ne primijeni i u tim ustanovama.

Među standardima koji su nastali nakon ISBD(M)-a nalazi se i ISBD(NBM) - *Međunarodni standardni bibliografski opis neknjižne građe (International Standard Bibliographic Description for Non-Book Materials)*, objavljen 1977. godine. Taj je standard obuhvatio i propise za opis datoteka sa strojno čitljivim podacima koje su tih godina sve više ulazili u knjižnice.

Razvojem informacijske tehnologije dotok je takve građe sve više rastao pa je uskoro uočena potreba za stvaranjem standarda koji će isključivo biti posvećen računalnim datotekama. Rezultat toga bilo je objavljivanje ISBD(CF)-a - *Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa računalnih datoteka (International Standard Bibliographic Description for Computer Files)* 1988. godine. Ipak, s vremenom ni ovaj standard nije mogao zadovoljiti potrebe knjižničara suočenih s ubrzanim promjenama u njihovom okruženju. Te se promjene, prije svega, odnose na pojavu interaktivne

multimedije, razvoj optičke tehnologije, dostupnost udaljene elektroničke građe na Internetu i World Wide Webu, te reprodukciju elektroničke građe. Suradnjom IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za informacijsku tehnologiju pristupilo se reviziji ISBD(CF)-a. Zbog izuzetno velikih promjena, umjesto prerađenog drugog izdanja ISBD(CF)-a, objavljen je 1997. ISBD(ER) - *Međunarodni standardni bibliografski opis elektroničke građe (International Standard Bibliographic Description for Electronic Resources)*. U novom standardu nije se promijenio samo naslov standarda već i naziv građe na koju se odnosi. Odlučeno je da se pojam "računalne datoteke" zamijeni primjerenijim pojmom "elektronička građa".

Elektroničku građu čine: podaci (koji mogu biti u obliku brojeva, slova, grafičkih prikaza, slika, zvuka ili njihovih kombinacija), zatim programi (naredbe ili upute za izvođenje određenih zadataka) i kombinacija podataka i programa. Dostupna je na dva načina - mjesnim ili udaljenim pristupom, što bitno utječe na način njezine kataložne obrade.

U odnosu na prethodno izdanje, ISBD(ER) donosi veći broj definicija i primjera, propisuje određene novine u skupini materijalnog opisa i jasnije specificira promjene koje konstituiraju novo izdanje bibliografske jedinice. Iako je ovo doba brzih i stalnih promjena, pretpostavlja se da će ovaj standard barem za određeno vrijeme zadovoljiti potrebe bibliografskog opisa elektroničke građe. Isto tako, vrijeme će pokazati hoće li ga prihvatiti i kolege iz muzeja i arhiva za opis nove elektroničke građe u njihovim fondovima, kao što su u opisu omeđenih publikacija prihvatili IFLA-in standard ISBD(M).

OKVIRNE SCHEME STANDARDA S REDOSLIJEDOM SKUPINA

ISBD(G)	ISBD(M)	ISBD(ER)
1. Stvarni naslov i podaci o odgovornosti	1. Stvarni naslov i podaci o odgovornosti	1. Stvarni naslov i podaci o odgovornosti
2. Izdanje	2. Izdanje	2. Izdanje
3. Podaci specifični za vrstu građe (ili za vrstu publikacije)	—	3. Vrsta i opseg građe
4. Izdavanje, raspačavanje	4. Izdavanje, raspačavanje	4. Izdavanje, raspačavanje
5. Materijalni opis	5. Materijalni opis	5. Materijalni opis
6. Nakladnička cjelina	6. Nakladnička cjelina	6. Nakladnička cjelina
7. Napomena	7. Napomena	7. Napomena
8. Standardni broj (ili alternativa) i uvjeti nabavljanja	8. Međunarodni standardni broj i uvjeti nabavljanja	8. Standardni broj (ili knjižni broj (ISBN)) i uvjeti nabavljanja

LITERATURA

ISBD(M): Međunarodni standardni bibliografski opis omeđenih publikacija / prevela, primjere odabrala i opisala Branka Hergešić. - Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1980.

ISBD(ER): International Standard Bibliographic Description for Electronic Resources. - Revised from the ISBD(CF): International Standard Bibliographic Description for Computer Files. - München [etc.]: K. G. Saur, 1997.

PRIMJERI

Omeđena publikacija

JURIĆ, Šime

Inkunabule u zadarskim knjižnicama / Šime Jurić. - 1. izd. - Zadar : Društvo bibliotekara; Zagreb : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1985. - 80 str. : faks. ; 24 cm. - (Izdanja Društva bibliotekara Zadar ; knj. 1)
Kazala

Elektronička građa

KATZ, Sharon

Waking in Jerusalem [Electronic resource] / Sharon Katz. - Eletronic data. - Nepean, Ont. : Interaccess Technology Corp., 1995. Mode of access: Worl Wide Web. - URL: <http://digimark.net/iatech/books>. - Title from title screen. - For ages 3-7.

LOST treasures of the world [Electronic resource]. - Calgary : Follgrad CD-Visions, cop 1994. - 1 electronic optical disc (CD-ROM) ; 12 cm + 1 guide. - (Adventure guest series)
System requirements: Macintosh; 68030 processor; 6MB RAM; System 7.01 or higher; 2MB hard disk; 8 bit col. monitor; CD-ROM drive. - Title from disc label. - Host and guide: Stan Grist. - On box: Interactive

Prilog 3

Mira Miletić Drder

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

FORMALNA OBRADA KARTOGRAFSKE GRAĐE

Zbirka zemljopisnih karata i atlasa (Kartografska zbirka) osnovana je 1945. godine kao zasebna jedinica Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Zbirka je formirana iz fonda knjižnice, darova i ostavština znamenitih ustanova i pojedinaca. Danas Zbirka posjeduje preko 27 000 listova zemljopisnih karata, nekoliko stotina atlasa, vrlo vrijednu zbirku starih zemljopisnih karata, oko 1 000 listova i stotinjak atlasa iz 16., 17. i 18. stoljeća te oko 500 listova rukopisnih karata.

Cjelokupan fond Zbirke obrađen je prema ISBD(CM) standardu za bibliografsku obradu kartografske građe.

ISBD(CM) akronim je za *International Standard Bibliographic Description for Cartographic Materials*, što u prijevodu znači *Međunarodni standardni bibliografski opis kartografske građe*.

Predmet je standarda određivanje propisa za opis i identifikaciju svih vrsta kartografske građe (zemljopisne karte svih mjerila i dimenzija, aeronautičke karte, plastične reljefne karte, reljefi, zračne fotografije, globusi, atlasi itd.). U standardu je točno propisan redoslijed elemenata kataložnog opisa i točno utvrđen sustav interpunkcije za opis. Svrha je svih ISBD standarda pomoći međunarodnu razmjenu bibliografskih informacija, bez obzira na zemljopisne, jezične ili medijske barijere.

Uz uvodne napomene, od kojih su ovdje spomenuti samo predmet i svrha, ISBD(CM) sadrži i definicije izraza upotrijebljenih u standardu. Također sadrži propisanu interpunkciju, izvore podataka i njihovo značenje, odredbe o jeziku i pismu, kraticama, i sl. Najvažniji dio standarda specifikacija je elemenata po skupinama kataložnog opisa s osvrtom na sve vrste problema koji se mogu pojaviti u tijeku identifikacije pojedinog elementa, uz predočene konkretne primjere. Na kraju su u dodacima navedeni kataložni primjeri iz raznih zemalja svijeta i primjeri na hrvatskom jeziku.

Elementi bibliografskog opisa unutar standarda definirani su po skupinama (1-8), koje su specificirane određenim dijelom opisa kataložne jedinice.

Skupina 1: Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti

Elementi: Glavni stvarni naslov
Opća oznaka građe
Usporedni stvarni naslov
Podnaslov
Podaci o odgovornosti

Skupina 2: Izdanje

Elementi: Podatak o izdanju
Podaci o odgovornosti koji se odnose na izdanje

Skupina 3: Matematički podaci

Elementi: Podatak o mjerilu
Podatak o projekciji
Podatak o koordinatama
Podatak o ravnodnevicama

Skupina 4: Izdavanje, raspačavanje itd.

Elementi: Mjesta izdavanja, raspačavanja itd.
Nakladnik, raspačavatelj
Godina izdavanja
Mjesto tiskanja
Tiskar
Godina tiskanja

Skupina 5: Materijalni opis

Elementi: Posebna oznaka građe i opseg jedinice
Druge materijalne pojedinosti
Dimenzije jedinice
Podatak o popratnoj građi

Skupina 6: Nakladnička cjelina

Elementi: Skupni stvarni naslov
Usporedni stvarni naslov
Podnaslov nakladničke cjeline
Podaci o odgovornosti koji se odnose na nakladničku cjelinu
Međunarodni standardni serijski broj (ISSN) niza

Numeracija u nakladničkoj cjelini
Oznaka i/ili stvarni naslov kola
Usporedni stvarni naslov kola
Podnaslov kola
Podaci o odgovornosti koji se odnose na kolo
Međunarodni standardni serijski broj (ISSN) kola
Numeracija u kolu

Skupina 7: Napomena

Skupina 8: SBN, ISBN i ISSN i uvjeti nabavljanja

Elementi: Ključni naslov

Uvjeti nabavljanja i/ili cijena

Objašnjenja uz neki od gornjih elemenata

Važno je napomenuti da ISBD(CM) gotovo u potpunosti udovoljava potrebama formalne obrade kartografske građe, no nužnost za što boljim i potpunijim opisom nagnala nas je da potražimo neka rješenja i izvan spomenutog standarda. U formalnoj obradi atlasa morali smo u skupini materijalnog opisa dopuniti ISBD(CM) nekim odredbama angloameričkog pravilnika za katalogizaciju AACR2 - *Cartographic materials* koje katalogizatoru pružaju više mogućnosti za materijalni opis atlasa. Isto tako, da bi se što bolje formalno opisala stara i vrijedna kartografska građa, potrebno je konzultirati ISBD(A) - *Međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija (antikvarnih)*.

Primjeri bibliografskog opisa kartografske građe (prema ISBD(CM)-u)

NACIONALNI park Risnjak : izletnička karta = Wanderkarte = travelers map = carta turistica / Zavod za kartografiju Geodetskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu ; autor Paško Lovrić ; suradnici Stanislav Frangeš ... [et al.]. - 1:18 000. - Crni Lug : Nacionalni park Risnjak, 1990. - 1 zemljop. karta : u bojama ; 71 x 58 cm na listu 82 x 58 cm, presavijena na 10 x 19 cm

Nasl. iznad okvira. - Na poledini karte turističke informacije.

SREDIŠNJA Hrvatska : regijska karta : za prirodu i društvo u osnovnoj školi / izrađeno u Kartografiji Učila ; urednik Zdravko Prelčec ; kartografska i likovna obrada Ivan Gradišer ; geografski urednici Vera Müller ... [et al.]. - 6. dopunjeno izd. - [Ca 1:405 000]. - Zagreb : Školska knjiga ; Kartografija Učila, 1984. (Čakovec : Zrinski). - 1 zemljop. karta : u bojama ; 38 x 39 cm, presavijena na 20 x 25 cm

EURO Guide 90/91 : Strassenkarte = cartes routières = road maps ... / Hallwag. - 10. überarbeitete Aufl. - [Mjerila različita]. - Bern : Hallwag, 1990. - 1 vodič, 808 str. uklj. 95 str. sa zemljop. kartama : u bojama ; 29 cm. - (Hallwag : Europa touring ; 9)
ISBN 3-444-00493-1.

Zbirka zemljopisnih karata i atlasa, uz ostale zbirke i jedinice Knjižnice, uključena je od 1992. u jedinstveni sustav CROLIST (Croatian Library Information System). Višegodišnje iskustvo strojne obrade u formatu UNIMARC i nekoliko tisuća unijetih jedinica pokazalo je da sustav izuzetno dobro funkcionira u formalnoj obradi kartografske građe. Unos podataka organiziran je po blokovima polja (0-9) koji korespondiraju sa skupinama ISBD-a:

- 0-- Blok za identifikaciju
- 1-- Blok kodiranih informacija
- 2-- Blok glavnog opisa
- 3-- Blok napomena
- 4-- Blok za povezivanje kataložnih jedinica
- 5-- Blok srodnih naslova
- 6-- Blok sadržajne analize
- 7-- Blok podataka o odgovornosti
- 8-- Blok međunarodne upotrebe
- 9-- Blok nacionalne upotrebe

Primjer UNIMARC zapisa

001 920602042
 100 ## \$a 19920602d1992 y0hrvy091 ba
 101 0# \$a hrv
 102 ## \$a HR
 120 ## \$a b uuuu
 121 ## \$a b
 123 1# \$b 1000000
 124 ## \$b d
 200 1# \$a Narodnosna karta Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine
 \$e te dijelova Vojvodine i Crne Gore sa znatnijim udjelom Hrvata
 \$e (po općinama prema popisu pučanstva 1991)
 \$d Ethnic map of the Republics of Croatia and of Bosnia and
 Herzegovina
 \$e including parts of Voivodina and Monte Negro with significant
 share of Croats
 \$e (communes, according to 1991 census)
 \$f Leksikografski zavod "Miroslav Krleža"
 206 ## \$a 1:1 000 000
 210 ## \$a Zagreb
 \$c Leksikografski zavod "Miroslav Krleža"
 \$d [1992]
 \$e Zagreb
 \$g Grafički zavod Hrvatske
 215 ## \$a 1 zemljop. karta
 \$c u bojama
 \$d 63 x 48 cm
 300 ## \$a Tumač i popis broja stanovnika po općinama
 607 ## \$3 920601141
 \$a Hrvatska
 \$x demografska karta
 675 ## \$a 912.43 :312](497.5)
 990 ## \$a X-H-H-323
 991 ## \$a ZK
 \$b 49/94

LITERATURA

Čanković, D. Organizacija i uređenje zbirke geografskih karata u knjižnicama. - Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1977.

ISBD(A): Međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija. - Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo; Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1995.

ISBD(CM): Međunarodni standardni bibliografski opis kartografske građe. - Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1982.

ISBD(CM): International standard bibliographic description for cartographic materials. - London: IFLA, 1987.

Priručnik za UNIMARC. - Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1989.

Stibbe, H. L. P. Cartographic materials, a manual of interpretation for AACR2. - Chicago: American Library Association, 1982.

Mirela Slukan

Hrvatski državni arhiv, Zagreb

MOGUĆNOSTI PRIMJENE ISBD(CM) STANDARDA U OPISU I SREĐIVANJU ZBIRKI KARATA I NACRTA U ARHIVSKIM USTANOVAMA

Uvod

Arhivsko gradivo zbirke specifična je vrsta arhivskog gradiva koje zahtijeva poseban način sređivanja i opisa. Iako je izrađena *Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva* - ISAD(G), koja određuje opće norme, za sada još ne postoje posebna pravila za opis gradiva arhivskih zbirki. Iz toga se razloga pri opisu i sređivanju Kartografske zbirke i Zbirke nacrtu Hrvatskoga državnog arhiva (HDA) primijenio *Međunarodni standardni bibliografski opis kartografske građe* - ISBD(CM).

Arhivsku zbirku čini niz samostalnih arhivskih jedinica opisa različite provenijencije. U Kartografskoj zbirci to su karte, planovi i atlas i dok Zbirku nacrtu čine nacrti i projekti. Tu je ujedno temeljna razlika između arhivskog fonda i zbirke. Fond, naime, nužno čini niz dokumenata iste provenijencije, tj. veže ih isti tvorac fonda. Stoga se pri obradi fonda uvažavanjem *načela cjelovitosti* uvijek slijedi *načelo od općeg ka posebnom*. U zbirci su jedinice opisa različite provenijencije, pa jedan dokument čini jednu jedinicu opisa. Upravo ta činjenica, tj. izostanak načela provenijencije, omogućava pri opisu i sređivanju arhivskih zbirki primjenu bibliotečnog standarda koji također polazi od jedinice opisa a ne od cjeline. Iako standard propisuje osnovne elemente opisa i interpunkciju među njima, istovremeno dopušta i mogućnost prilagodbi i dopuna s obzirom na potrebe i specifičnosti ustanove koja ga primjenjuje. Tako se pri opisu karata i nacrtu uz određene prilagodbe mogu koristiti osnovna načela bibliotečnog standarda, u ovom slučaju ISBD(CM)-a.

Kartografska zbirka

Kartografska zbirka Hrvatskoga državnog arhiva sastoji se od oko 4 000 jedinica opisa (signatura). U taj broj nije uključena kompletna katastarska dokumentacija Arhiva mapa za Hrvatsku i Slavoniju koja, uz pisanu dokumentaciju, sadrži još barem toliki broj kartografskih jedinica. Prije početka sređivanja i opisa građe Kartografske zbirke postojala je samo inventarna knjiga, i to za dio zbirke u kojoj je, uz brojne pogreške, bilo popisano 2 026 jedinica opisa. Takvo stanje, naravno, nije zadovoljavalo potrebe ni ustanove niti korisnika. Zbog nužnosti uvođenja automatizirane obrade podataka potreba za katalogom i suvremenom bazom podataka bila je sve jača. Stoga se, poštujući sve propisane elemente ISBD(CM)-a, ali i uvažavajući sve specifičnosti arhivske struke, pristupilo sređivanju Zbirke. Na taj je način svaka kartografska jedinica dobila karticu opisa sa standardiziranim podacima i interpunkcijom, a njihovom automatskom obradom stvorena je baza podataka lako pretraživa svakom korisniku. Kartica opisa sadrži:

- *numeričke oznake*: broj kartice, signaturu, inventarni broj i broj akvizicije (veza s fondom!); UDK oznake se ne koriste,
- *mjesnu odrednicu*: oznaku zemljopisne površine koju karta prikazuje,
- *podatak o vrsti karte*: određuje se u skladu s uvriježenom klasifikacijom karata (U Zbirci HDA razrađena je klasifikacija s obzirom na zastupljenost pojedinih vrsta; tako u Zbirci, uza sve vrste tematskih i općih karata, nalazimo i neke specifične vrste karata, npr. plan posjeda, karte razgra- ničenja i dr.),
- *vremensku odrednicu*: oznaku vremena što ga karta prikazuje; ne podudara se nužno s godinom izdanja i
- *podatak o restauraciji*: podatak o potrebi restauracije kartografske jedinice; na taj način u svakom trenutku imamo pregled oštećenosti kartografskih jedinica; ovaj se podatak, dakako, ne ispisuje na karticu opisa već se koristi isključivo iz baze podataka.

Ovi elementi nisu izravno propisani standardom, ali su neophodni za funkcioniranje svake zbirke. Posebno je ovdje dodana rubrika o restauraciji koja korisnicima nije zanimljiva, ali je od izuzetne važnosti za skrbnike zbirke. Mjesna i vremenska odrednica te podatak o vrsti karte bit će glavni kriteriji kod pretraživanja, pa su stoga i najvažniji elementi opisa svake kartografske jedinice. Korisnik vrlo rijetko dolazi sa zahtjevom da želi kartu određenog autora ili naslova. Najčešće dolazi samo s predodžbom što na karti

želi naći pa će nam pri pretraživanju upravo ove tri odrednice biti od presudne važnosti.

Ostali su elementi opisa: *naslov karte, podnaslov karte, podatak o odgovornosti, mjerilo karte, mjesto izdavanja, nakladnik, godina izdavanja, materijalni opis karte i napomena.*

Od ovih je elemenata za arhive posebno važna napomena. Naime, tu ćemo navesti sve podatke koji nisu zastupljeni u ostalim skupinama. Tu će se, uz uobičajene napomene, nalaziti i opaske specifične za arhivsku struku kao što su veza s nekim fondom i slično.

Primjeri opisa jedinica Kartografske zbirke

br. kartice:

signatura:

br. akvizicije:

inv. broj:

AUSTRO-UGARSKA - prometna karta, 1914.

G. Freytags Verkehrs-Karte von Österreich Ungarn. - 1:1 400 000.
- Wien : G. Freytag & Berndt, 1914. - 1 zemljop. karta : u bojama ; 107 x 80 cm

br. kartice:

signatura:

br. akvizicije:

inv. broj:

HRVATSKA - upravna karta, 1903.

Najnoviji zemljovid Kraljevinah Hrvatske i Slavonije : sa političkim i sudbenim razdieljenjem. - 1:504 000. - Zagreb : L[avoslav] Hartman (Kugli & Deutsch), [1903]. - 1 zemljop. karta : u bojama ; 115 x 70 cm

Karta se nalazi u originalnim koricama. - Opširna legenda.

br. kartice:

signatura:

br. akvizicije:

inv. broj:

HRVATSKA, ZAGREB - plan grada, 1899.

Nacrt grada Zagreba : regulatorna osnova / Gradski građevni red. - 1:11 520. - Zagreb : lith. Carl Albrecht, 1889. - 1 plan : u bojama ; 60 x 86 cm

br. kartice:
br. akvizicije:

signatura:
inv. broj:

HRVATSKA, SAVA - hidrografska karta, 1876.

Regulacija Save i savskih pritoka u Hrvatskoj i Slavoniji. - 1:144 000. - Agram : [s. n.], 1876. - 1 zemljop. karta : u bojama ; 75 x 63 cm

Prilog tabele s vodostajima Une i Velikog Stuga u razdoblju 1887-1893. - Karta je iz fonda Ministarstva poljoprivrede.

br. kartice:
br. akvizicije:

signatura:
inv. broj:

UGARSKA - opća karta, ca 1680.

Totius regni Hungariae et aiacentium Regionum Tabula denuo ob res bellicas inter Christianos et Turcas exacte correcta ac innumeris locis / Nicolas Visscher. - [1:2 250 000]. - Amsterdam: [s. n., ca 1680]. - 1 zemljop. karta : bakrorez kolorirani ; 79 x 44 cm

Orig. mjerilo 1 cm=3 Milliaria Germanica. - Za detaljniji opis vidi "Descriptio Croatiae" Mirka Markovića, str. 123.

Možemo zaključiti da nema značajne razlike u opisu kartografske jedinice unutar arhiva i knjižnice, ali da kartica opisa ipak nije sasvim identična. Postojeći će elementi opisa sadržavati i brojne podatke karakteristične za arhivske ustanove, npr. broj akvizicije, podatak o restauraciji, brojne podatke unutar napomene i sl. Ipak, do najveće će razlike doći pri organizaciji kataloga zbirke. Dok je u knjižničnim kartografskim zbirkama primaran katalog zemljopisnog slijeda, u arhivima, kao povijesnim ustanovama, primaran katalog bit će onaj povijesnog slijeda. Tako će se unutar kataloga kartice slagati prvenstveno s obzirom na vremensku odrednicu pa ćemo na jednom mjestu imati sve karte Banovine Hrvatske, sve karte NDH ili pak sve karte razgraničenja nakon mira u Svištovu, nakon mira u Srijemskim Karlovcima itd. bez obzira na vrstu karte. Tek unutar pojedinog povijesnog razdoblja kartice će biti složene s obzirom na zemljopisnu odrednicu. Osim kataloga s povijesnim pristupom bit će izrađen i klasični zemljopisni katalog te katalog autora.

Zbirka nacрта

Hrvatski državni arhiv u svom fondusu ima i Zbirku nacрта za koju je do sada postojao samo nepotpuni popis koji je sadržavao neku vrstu mjesne odrednice i naslov (originalni ili opisni) bez osnovnih elemenata opisa koje treba sadržavati jedna arhivska jedinica. Kako bi se povećala ne samo dostupnost Zbirke za korisnike, već i njena zaštita, pristupilo se sređivanju i opisu ove vrijedne, ali opsežne arhivske zbirke. U nedostatku specifičnog standarda koji bi se bavio ovom vrstom arhivskog gradiva, i Zbirka nacрта sređuje se u skladu s pravilima što ih propisuje *Međunarodni standardni bibliografski opis kartografske građe* - ISBD(CM). Uz neke prilagodbe, poštovana su sva pravila koja propisuje spomenuti standard. Zbog usporedbe donosimo tablicu s elementima opisa koji su korišteni za opis gradiva Kartografske zbirke te Zbirke nacрта.

<i>Karta</i>	<i>Nacrt</i>
Mjesna odrednica karte	Mjesna odrednica nacрта
Vrsta gradiva: vrsta karte	Vrsta gradiva: nacrt, projekt
Vremenska odrednica	Vremenska odrednica
Restauracija	Restauracija
Naslov	Naslov
Podnaslov	Podnaslov
Podatak o odgovornosti: autor ili urednik	Podatak o odgovornosti: arhitekt ili projektant
Mjerilo	Mjerilo
Mjesto izdavanja	Mjesto izrade
Nakladnik	(U pravilu ga nema)
-	Investitor
Godina izdavanja	Godina izrade
Materijalni opis	Materijalni opis
Napomena	Napomena

Iz tablice je vidljivo da se standard za opis karata može, uz određene prilagodbe, primijeniti i za opis Zbirke nacрта. Razlike su izražene u:

- *mjesnoj odrednici*: sustav mjesnih odrednica bit će za nacрте kao prikaze pojedinačnih objekata mnogo krupnijeg mjerila drugačiji nego li za jedinice Kartografske zbirke; za nacрте se u pravilu koristi oznaka naselja i ulica, a kod projekata koji obuhvaćaju dokumentaciju za šira područja mjesne su odrednice slične odrednicama za karte,
- *oznaci vrste gradiva*: za kartografsko gradivo to je vrsta karte, dok u ovom slučaju to može biti nacrt ili projekt; nacrt je jedan ili više prikaza krupnog mjerila pojedinog objekta, dok pod projektom razumijevamo potpunu projektnu dokumentaciju jednog objekta ili šireg područja, koja obuhvaća više tlocrta, bokocrta, presjeka te raznu pisanu dokumentaciju (troškovnik, statičke procjene i sl.); projekti u Zbirci nacрта imaju pandan u atlasima u Kartografskoj zbirci,
- *podatku o odgovornosti*: kod kartografskog gradiva to je u pravilu autor ili urednik karte, dok će to kod nacрта biti arhitekt ili projektni ured koji je izradio nacrt ili projekt,
- *podatku o nakladniku*: taj podatak izostaje kao i kod rukopisnih karata jer se nacрти ne tiskaju već crtaju rukom,
- *godini izdavanja/izrade*: kako se u pravilu radi o rukopisnoj građi, navodi se godina izrade,
- *investitoru*: kod nacрта ili projekta iznimno je važan podatak o investitoru, pa se preporučuje navođenje i ovog elementa; taj će se podatak, dakako, naći samo u novijim nacrtima,
- *materijalnom opisu*: u opisu se može navesti o kojoj se vrsti nacрта radi (tlocrt, bokocrt, presjek, kosa projekcija i sl.),
- *napomeni*: daje se također detaljniji opis nacрта; to je posebno važno u slučaju projekta koji sadrži opsežniju dokumentaciju nekog objekta; problem višerazinskog opisa ovdje sličan je problemu opisa atlasa; u napomeni se kao i kod karata navode i opaske o vezi nacрта i pojedinog fonda.

Svi ostali elementi, kao i interpunkcija propisana standardom, koriste se dosljedno i kod Zbirke nacрта. Problemi koji se javljaju pri primjeni standarda za opis nacрта u pravilu su gotovo identični problemima koji se javljaju pri obradi kartografskog gradiva (višerazinski opis kod projektne dokumen-

tacije, tj. opis popratnog pisanog gradiva, nacrti na poledini te pojava pojedinih elemenata drugog karaktera na nacrtima, npr. vedute, heraldički elementi i sl. koji su česti na starim nacrtima).

Na taj smo način opet dobili standardiziranu karticu opisa i bazu podataka pretraživu po svim elementima opisa. Stvaranjem takvih baza podataka osigurava se velik stupanj dostupnosti gradiva zbirke za sve vrste istraživanja te za najrazličitije potrebe korisnika.

Primjeri opisa jedinica Zbirke nacrti

br. kartice:

signatura:

br. akvizicije:

inv. broj:

ZAGREB, DRAŠKOVIĆEVA 50 - nacrt, 1920.

Nacrt Djevojačke škole : prijedlozi za dogradnju / ing. V. Hlavinka. - 1:500. - Zagreb : Gradski gradjevni ured, 1920. - 1 nacrt : rukopis u bojama ; 63 x 41 cm

Nacrt za gimnastičku dvoranu.

br. kartice:

signatura:

br. akvizicije:

inv. broj:

ZAGREB, VINOGRADSKA CESTA 73 - nacrt, 1930.

Nacrt za gradnju paviljona na čestici 24 Antona i Karoline Kostial / ing. Zdravko Jurić. - 1:250. - 2 nacrti : rukopis ; 23 x 51 cm

Nacrt priložen molbi Gradskom gradjevnom uredu zbog dozvole za izgradnju.

br. kartice:
br. akvizicije:

signatura:
inv. broj:

SREDIŠNJA HRVATSKA, PODRAVINA - projekt, 1937.

Projekt kanalizacije Gjurgjevačke Podravine / Sreski hidrotehnički odjeljak. - [Mjerila različita]. - Koprivnica : Sreski hidrotehnički odjeljak, 1937. - Projekt s dva nacrti : rukopis ; oko 51 x 42 cm

Pregledna situacija pijesaka u podlozi i položajni nacrt kanalizacijskih cijevi. - Uz nacрте i pisana dokumentacija.

br. kartice:
br. akvizicije:

signatura:
inv. broj:

SJEVERNO HRVATSKO PRIMORJE - projekt, 1945.

Osnova za dogradnju spoja pruge Bakar - Sušak sa Martinšćicom i Žurkovom / Direkcija državne željeznice. - [Mjerila različita]. - Zagreb : Direkcija državne željeznice, 1945. - Projekt s tri nacrti : rukopis ; 60 x 73 cm

Položajni nacrt ogranka u mjerilu 1:2 000, uzdužni presjek 1:2 880 i karta položaja Bakra i Žurkova.

Zaključak

U nedostatku arhivskog standarda za opis gradiva arhivskih zbirki, pri sređivanju i opisu zbirke karata i zbirke nacрта primijenjen je standard za opis kartografske građe kojeg je među ostalim standardima za opis nekonvencionalne bibliotečne građe donijela međunarodna bibliotечna zajednica. Primjena tog standarda za opis gradiva arhivske zbirke moguća je zbog temeljne razlike između arhivskog fonda i gradiva u zbirkama koja se očituje u izostanku načela provenijencije u zbirkama koji bi obvezivao na obradu od općeg ka posebnom te u činjenici da jedna karta ili nacrt u pravilu čini jednu jedinicu opisa. Pri tome su provedene stanovite prilagodbe navedenog

standarda arhivskim potrebama. Činjenica što je pri opisu spomenutog gradiva zbirki korišten bibliotečni standard, ne čini tu građu bibliotečnom građom. Temeljne razlike koje postoje između strukture i načina obrade bibliotečnog i arhivskog gradiva ne treba zanemariti jer se u njima kriju i temeljne razlike između ovih dviju struka. Ipak, sličnosti svakako postoje i na njima treba graditi suradnju, ali uvijek poštujući razlike. Na kraju treba istaknuti da nema jedinstvenog pravila za sređivanje i organiziranje svih zbirki, pa svaki standard prilagođavamo potrebama arhivske prakse, specifičnostima pojedine zbirke kao i njenim korisnicima, dakako, uvažavajući pri tome osnovna načela standarda.

Prilog 5

Dubravka Osrečki Jakelić

Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb

DOSEZI OBRADJE MUZEJSKE GRAĐE NA PRIMJERU
 “ELEKTRONIČKOG KATALOGA STALNOG POSTAVA MUZEJA ZA
 UMJETNOST I OBRT”

Da bi se muzejska dokumentacija dovela u operativno stanje, neophodan je snažan organizacijski, kadrovski i vremenski zahvat. Svrha je izgradnja jezika koji čini muzejske podatke pogodnim za sporazumijevanje s ljudima i strojevima.

Iznesene tvrdnje zadiru u bolnu temu muzejske struke: muzejsku dokumentaciju, njezinu izgradnju, strukturiranje i korištenje. Uvođenje suvremene tehnologije u muzej nezaustavljivo je aktualiziralo temu upotrebljivosti i važnosti muzejske dokumentacije.

Prihvatajući tehnološki izazov, Muzej za umjetnost i obrt (MUO) upustio se, među prvim u Hrvatskoj, u izgradnju informacijsko-komunikacijskog sustava. Njegovo osmišljavanje, popunjavanje i svrhovito korištenje vremenski se poklopilo s pripremama i realizacijom stalnog postava.

Podudarnost izgradnje stalnog postava i informacijskog sustava MUO-a nije bila samo vremenska, već se iskazivala i u težnjama da se muzejski fundus prezentira u skladu s teorijskim inovacijama u muzeologiji, a to je prerastanje muzeja u komunikacijski centar. Pri tome su se javljale uvijek iste poteškoće - pomanjkanje financijskih sredstava i sukob s tradicionalističkim stavovima. Metodologija se zasnivala na etapnom i timskom radu, a postignut je i zajednički cilj: optimalizacija komunikacijske funkcije muzeja.

U rujnu 1995. godine otvoren je novi stalni postav s gotovo tri tisuće artefakata. Nekoliko mjeseci kasnije u atriju Muzeja postavljeno je računalo s Elektroničkim katalogom stalnog postava. Dok prvi implicira, drugi eksplicira.

Ekspliciranje, objašnjavanje, postupno tumačenje, otkrivanje skrivenih podataka provodi se metodama i postupcima za pronalaženje informacija pohranjenih u bazi podataka. No, bazu prvo treba izgraditi!

Stvaranje baze podataka izrazito je zahtjevan zadatak. Složenost i težina tog zadatka ponovo se iskazala u pripremama za aplikaciju "Putokaz". Početni kapital bila je baza podataka s 2 550 legendi s podacima o eksponatima stalnog postava, a nastala je kao separat višegodišnje, računalne, katalogizacije fundusa MUO-a.

Računalna katalogizacija obuhvaća poslove na popisivanju i opisivanju muzejskih predmeta prema unaprijed utvrđenim pravilima. Uvažavanje pravila kataložnog opisa nužno je želimo li brzu povratnu informaciju o obrađenom predmetu. U praksi se često zaboravlja na taj uvjet pa, umjesto standardiziranog, jednoobraznog podatka, nailazimo na individualizirane deskriptivne podatke neupotrebljive za daljnju informacijsku obradu.

Baza podataka s legendama stalnog postava MUO-a obilovala je slobodnim formulacijama, što je imalo za posljedicu pojavu nekonzistentnih podataka. Dogovoreni standard podataka nije bio dosljedno primijenjen. Pojedini kustosi različito su definirali iste predmete, a iste nazive upotrebljavali za različite predmete. Problem sinonima i homonima javljao se kako na razini pojedinih zbirki tako i u cjelini.

Dodatne nejasnoće unijela je upotreba tzv. *fach terminologije*, stručnih termina preuzetih iz drugih jezika. Njihovo značenje u hrvatskom jeziku najčešće nije jasno utvrđeno pa omogućava različite interpretacije. Takve nejasnoće javljale su se i kod podataka kojima je trebalo iskazati tehniku ili materijal izrade ili proizvodnje pojedinog artefakta. No, zamke su se pojavljivale i kod drugih vrsta podataka, kao što su imena autora, zemljopisni nazivi ili vremenske odrednice.

Uslijedila je procedura sintetiziranja podataka: sređivanje, oblikovanje i razdioba podataka. Proces sintetiziranja provodio je dokumentalist u suradnji s voditeljima pojedinih zbirki. Analiziran je sadržaj svake od 2 550 legendi, rastavljanjem svakog predmeta na njegove odrednice i s obzirom na moguća pitanja. Rezultat analitičko-sintetičke obrade bio je dovođenje podataka iz baze legendi u određen sustav, pogodan za pretraživanje, uz pomoć uspostavljenih deskriptora. Abecednim povezivanjem deskriptora u sadržajne cjeline nastalo je sedam, sadržajno različitih, referentnih rječnika - tezaurusa.

Po temeljnoj definiciji tezaurusi su pomagala za terminološku kontrolu i pomoć u pretraživanju pripadajuće baze. Značenje tezaurusa u muzeju daleko prelazi ovu skromnu definiciju. Oni su dio muzejske prirode, oznaka karaktera i funkcije muzeja.

Stoga i uspostavu tezaurusa u sklopu programske podrške "Putokaz" ne treba promatrati isključivo kao pomoćni alat, sredstvo za pronalaženje podataka, već u njenoj inherentnosti muzejskoj djelatnosti.

Ovakav globalan pristup nužno je primijeniti i kod vrednovanja cjelovite aplikacije "Putokaz". Njezina važnost i značenje nije u analogiji s trendovskom pojavom virtualnih muzeja, ni u visokoj kakvoći informacijskih i estetskih dosega. Pravovremenu pojavnost, informacijsku propulzivnost i estetsku izražajnost "Putokaza" možemo promatrati i vrednovati u sferi njegovih izdvojenih karakteristika, kao samostalnog produkta.

Temeljna vrijednost "Putokaza" proizlazi iz njegove inkorporiranosti u informacijski sustav MUO-a, od početnog korištenja i prepravljanja podataka, preko njegovog funkcioniranja u sklopu stalnog postava, pa do korištenja postignutih dokumentacijskih dosega u strukturiranju zbirnog fonda, povećanja efikasnosti u obradi muzejske dokumentacije te bržeg i djelotvornijeg komuniciranja na internoj i eksternoj razini Muzeja.

LITERATURA

Osrečki Jakelić, Dubravka. Muzej u muzeju: revers stalnog postava MUO. // Bilten o informatizaciji muzejske djelatnosti 7(1996)1-4.

Primjeri

Pr. 1

MFN:	000001
Kustos:	Jelena Ivoš
Zbirka:	TEKSTIL
MUO:	14860
SPG:	^aI^b01^cgotika^dgothic period
SPB:	0001
Legenda-H:	TAPISERIJA scena iz španjolskog srednjovjekovnog romana "Carcel de amor" vuna, svila Tournai, oko 1500.
legenda-E:	TAPESTRY scene from a Spanish medieval novel "Carcel de amor" wool, silk Tournai, c. 1500

Predmet: TAPISERIJA
 Predmet-E: TAPESTRY
 Naziv predmeta: Tamnica ljubavi
 Naziv predmeta-E: Carcel de amor
 Izrada: Tournai, 1500.
 , XVI. st.
 Izrada-E: , 16th c.
 Tournai, 1500
 Materijal: tkanina
 vuna
 svila
 Materijal-E: textile
 wool
 silk
 Tehnika: tkanje, ručno na tkalačkom stanu
 Tehnika-E: weaving
 Stil: gotika
 Stil-E: gothic
 Autor:
 Autor-E:
 Suradnik:
 Suradnik-E:
 Radionica:
 Radionica-e:
 Napomena:
 Napomena-E:

Pr. 2

MFN: 000006
 Kustos: Nema podatka
 Zbirka: KERAMIKA
 MUO: 15856
 SPG: ^aI^b01^cgotika^dgothic period
 SPB: 0017
 Legenda-H: PEĆNJAK
 neocakljena glina
 Hrvatska, XIV. - XV. st.

legenda-E: STOVE TILE
 unglazed clay
 Croatia, 14th - 15th c.
 Predmet: PEĆNJAK
 Predmet-E: STOVE TILE
 Naziv predmeta: KONJANIK
 Naziv predmeta-E:
 Izrada: Hrvatska, XIV. st.
 , XV. st.
 Izrada-E: Croatia, 14th c.
 , 15th c.
 Materijal: glina
 glina, neocakljena
 Materijal-E: unglazed clay
 clay
 Tehnika: reljef
 lijevanje
 Tehnika-E: relief
 casting
 Stil: gotika
 Stil-E: gothic
 Autor:
 Autor-E:
 Suradnik:
 Suradnik-E:
 Radionica:
 Radionica-e:
 Napomena:
 Napomena-E:

Pr. 3

MFN: 000010
 Kustos: Nela Tarbuk
 Zbirka: KIPARSTVO, SAKRALNO
 MUO: 2664
 SPG: ^aI^b01^cgotika^dgothic period
 SPB: 0004

Legenda-H:	Hans von Judenburg SUSRET JOAKIMA I ANE drvo, rezbareno, polikromirano Bolzano, 1422. - 1423. Iz Župne crkve sv. Vida, Vrbovec.
legenda-E:	Hans von Judenburg JOACHIM AND ANNE wood, carved, polychromy Bolzano, 1422 - 1423 From the Parish Church of St. Vitus, Vrbovec.
Predmet:	skulptura
Predmet-E:	sculpture
Naziv predmeta:	SUSRET JOAKIMA I ANE
Naziv predmeta-E:	JOACHIM AND ANNE
Izrada:	Bolzano, 1422. - 1423. , XV. st.
Izrada-E:	Bolzano, 1422 - 1423 , 15th c.
Materijal:	drvo boja folija, zlatna
Materijal-E:	wood paint leaf, gold
Tehnika:	rezbarenje polikromiranje pozlaćivanje reljef
Tehnika-E:	carving polychromy gilding relief
Stil:	gotika
Stil-E:	gothic
Autor:	Judenburg, von, Hans, kipar
Autor-E:	Judenburg, von, Hans, sculptor
Suradnik:	
Suradnik-E:	
Radionica:	

Radionica-e:

Napomena: Iz Župne crkve sv. Vida, Vrbovec.

Napomena-E: From the Parish Church of St. Vitus, Vrbovec.

Pr. 4

MFN: 000018
 Kustos: Guido Quien
 Zbirka: SLIKARSTVO, SAKRALNO
 MUO: 16305
 SPG: ^aI^b01^cgotika^dgothic period
 SPB: 0007
 Legenda-H: Nicoletto Semitecolo ili Guarineto di Arpo (?)
 SV. KRISTOFOR
 tempera na drvu
 Venecija ili Padova, druga pol. XIV. st.
 legenda-E: Nicoletto Semitecolo or Guarineto di Arpo (?)
 ST. CHRISTOPHER
 tempera on wood
 Venice or Padua, second half 14th c.
 Predmet: SLIKA
 Predmet-E: painting
 Naziv predmeta: SV. KRISTOFOR
 Naziv predmeta-E: ST. CHRISTOPHER
 Izrada: Venecija
 Padova, XIV. st., druga pol.
 Izrada-E: Venice
 Padua, 14th c., second half
 Materijal: tempera
 drvo
 Materijal-E: tempera
 wood
 Tehnika: tempera na drvu
 Tehnika-E: tempera on wood
 Stil: gotika
 Stil-E: gothic
 Autor: Semitecolo, Nicoletto, slikar
 ArpoGuarineto dislikar

Autor-E: Semitecolo, Nicoletto, painter
ArpoGuarineto dipainter

Suradnik:

Suradnik-E:

Radionica:

Radionica-e:

Napomena:

Napomena-E:

Prilog 6

Mikica Maštrović

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

PRIMJENA BIBLIOTEČNIH STANDARDNA NA OBRADU GRAĐE IZ FONDA GRAFIČKE ZBIRKE NACIONALNE I SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE

Ako Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu promatramo kao muzej knjige, što ona u jednoj od svojih zadaća i jest, tada ćemo pokušati pronaći sve one zajedničke niti koje povezuju knjižnu građu i raznovrsnu neknjižnu građu, koja je u njezinom sastavu, a po svojoj vrsti može biti i muzejska građa.

Informacije o muzejskim zbirkama ne razlikuju se suviše od informacija kojima se koriste ostale ustanove kao što su knjižnice i arhivi. Zato smo uvjereni u postojanost koherentne informacijske zajednice u kojoj bi pojedinačna iskustva samo pridonijela da se u njoj svatko okoristi tuđim iskustvima.

Dobra dokumentacija podrazumijeva i čuvanje i pristup objektima. Što dokumentacija sadrži više pojedinosti o objektu¹ kojeg predstavlja, rjeđe će biti potrebno konzultirati sam objekt kako bismo odgovorili na pitanja istraživača. Čuvanje bi bilo mnogo manji problem da ne postoji naša obveza da omogućimo pristup korisnicima do objekata naših zbirki. Nikako ne smijemo zaboraviti da smo uz čuvanje objekata odgovorni i za širinu razumijevanja onoga što smo naslijedili od naših predaka, a ne samo za povjerene nam objekte.

Pristup objektima nije samo nepredvidiv, on je i vrlo heterogen u odnosu prema korisnicima. Vrlo je teško predvidjeti pitanja koja se mogu postaviti i

¹ Kako bismo izbjegli dvoznačnost riječi "predmet" koja u hrvatskome jeziku ima više značenja, a javlja se, kao prvo, u smislu konkretne stvari koja je "pred nas metnuta", i u prenesenom smislu kao predmet razgovora, predmet spora, nastavni predmet, predmet u knjizi i sl., naziv "predmet" upotrebljavat ćemo isključivo kao predmet misli, a za materijalne predmete koristiti nazive "objekti" ili "entiteti".

tko će ih postaviti. Pojednostavljeno, dvije su osnovne kategorije korisnika, laici i specijalisti. Niti jednu od ove dvije kategorije korisnika ne smijemo zanemariti. Populistički pristup nudi ogroman obrazovni potencijal, dok specijalizirani pristup znači pristupačnost za stručnjake, što znači da naša terminologija mora zadovoljiti te stručnjake. Moramo koristiti stručni jezik, ali isto tako i terminologiju koja neće obeshrabriti laike.

U svom bogatom fondu Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne knjižnice posjeduje različitu građu, kako po svojoj vrsti, kao što su crteži, grafike, plakati, razglednice, grafičke mape, ekslibrisi i dr., tako i po načinu prikaza, od umjetničke do građe dokumentarnog sadržaja. Jedinstvenim načinom kataložne obrade željeli smo postići i jedinstven način pronalaženja podataka za svu spomenutu građu. Korištenjem *Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa neknjižne građe* - ISBD(NBM)² kao i *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga*, Dio I i II Eve Verone željeli smo pokazati kako se građa Zbirke, koja može biti sastavni dio i muzejskog fonda te samim tim i muzejska građa, može obraditi primjenom bibliotečnih standarda (vidjeti primjere).³

Formalna katalogizacija vizualne građe prva je i osnovna stepenica obrade, bez obzira o kojoj se vrsti građe radi, ali je, isto tako, usko povezana s predmetnom obradom. Predmetni sadržaj vizualne građe mora biti vidljiv i u formalnom opisu koji je stoga ovisan o stručnosti katalogizatora jer se jezik slike mora prevesti u verbalni jezik.

Kongresna knjižnica objavila je 1982. priručnik Elisabeth W. Betz *Graphic Materials: Rules for Describing Items and Historical Collections* utemeljen na angloameričkim kataložnim pravilima. Mišljenja smo da bi takav priručnik, temeljen na hrvatskim kataložnim pravilima, trebalo izraditi i u nas.

² U predgovoru ISBD(NBM)-a naznačeno je koja je građa njime obuhvaćena. U tu građu nisu uvršteni crteži, odnosno građa koja nije izrađena u više primjeraka. Međutim, smatrali smo da to nije razlog zbog kojega se građa načinjena u samo jednom primjerku ne bi obuhvatila ovim standardom, kada i grafički list može biti u samo jednom primjerku, npr. monotipija.

³ Moguće je kombiniranje više ISBD-a, npr. ISBD(M)-a i ISBD(NBM)-a, kao i ISBD(A)-a kada će njegova primjena poboljšati formalni opis, primjerice, stare grafike. Kao primjer kombiniranja standarda možemo navesti i obradu grafičkih mapa koje se obrađuju po ISBD(M)-u, a svaki se grafički list može analitički obraditi po ISBD(NBM)-u. Na isti način možemo obrađivati knjige koje sadrže originalne crteže i grafike, što smo pokazali u primjerima. Radi boljeg razumijevanja, primjerima prethodi Okvirna shema sa skupinama i elementima ISBD(NBM)-a i odgovarajuća polja i potpolja formata UNIMARC.

Okvirna shema ISBD(NBM)-a prema UNIMARC-u

Skupina	Propisana interpunkcija koja prethodi elementima (ili ih zatvara)	Element
<i>Polje UNIMARC-a</i>		<i>Potpolje UNIMARC-a</i>
1. Stvarni naslovi i podaci o odgovornosti 200		1.1 Glavni stvarni naslov <i>\$a Glavni stvarni naslov</i>
	[]	1.2 Opća oznaka građe (<i>neobvezatno</i>) <i>\$b Opća oznaka građe</i>
	=	1.3 Usporedni stvarni naslov <i>\$d Usporedni stvarni naslov</i>
	:	1.4 Podnaslov <i>\$e Podnaslov</i>
		1.5 Podaci o odgovornosti
	/	Prvi podatak <i>\$f Prvi podatak</i>
	;	Idući podatak <i>\$g Idući podatak</i>
2. Izdanje 205		2.1 Podatak o izdanju <i>\$i Podatak o izdanju</i>
	=	2.2 Usporedni podatak o izdanju (<i>neobvezatno</i>) <i>\$d Usporedni podatak o izdanju</i>
		2.3 Podaci o odgovornosti koji se odnose na izdanje
	/	Prvi podatak <i>\$f Prvi podatak</i>
	;	Idući podatak <i>\$g Idući podatak</i>
	,	2.4 Dodatni podatak o izdanju <i>\$b Podatak o otisku</i>
		2.5 Podaci o odgovornosti uz dodatni podatak o izdanju
	/	Prvi podatak <i>\$f Prvi podatak</i>
	;	Idući podatak <i>\$g Idući podatak</i>

4. Izdavanje, raspačavanje itd.
210
- 4.1 Mjesto izdavanja i/ili raspačavanja
Prvo mjesto
\$a Prvo mjesto
; Iduće mjesto
\$a Iduće mjesto
: 4.2 Nakladnik i/ili raspačavatelj
\$c Nakladnik i/ili raspačavatelj
[] 4.3 Podatak o funkciji raspačavatelja
(neobvezatno)
, 4.4 Godina izdavanja i/ili raspačavanja
\$d Godina izdavanja i/ili raspačavanja
(4.5 Mjesto proizvodnje (neobvezatno)
\$e Mjesto proizvodnje
: 4.6 Proizvođač (neobvezatno)
\$f Proizvođač
,) 4.7 Godina proizvodnje (neobvezatno)
\$h Godina proizvodnje
5. Materijalni opis
215
- 5.1 Posebna oznaka građe i opseg
\$a Posebna oznaka građe i opseg
: 5.2 Druge materijalne pojedinosti
\$c Druge materijalne pojedinosti
5.3 Dimenzije jedinice
\$d Dimenzije jedinice
+ 5.4 Podatak o popratnoj građi
(neobvezatno)
\$e Podatak o popratnoj građi
6. Nakladnička cjelina
225
- Napomena: Podatak o nakladničkoj cjelini stavlja se u okruglu zagradu. Kad postoje dvije ili više nakladničke cjeline podaci o svakoj stavljaju se u posebnu okruglu zagradu.
- = 6.1 Skupni stvarni naslov ili stvarni naslov kola
\$a Skupni stvarni naslov
6.2 Usporedni skupni stvarni naslov ili usporedni stvarni naslov kola
\$d Usporedni stvarni naslov
: 6.3 Podnaslov nakladničke cjeline
\$e Podnaslov nakladničke cjeline
6.4 Podaci o odgovornosti koji se odnose na nakladničku cjelinu ili kolo
Prvi podatak
\$f Prvi podatak
; Idući podatak
\$g Idući podatak

	,	6.5	Međunarodni standardni serijski broj niza ili kola \$x ISSN nakladničke cjeline
	;	6.6	Numeracija nakladničke cjeline ili kola \$v Numeracija u nakladničkoj cjelini
7. Napomena 3--		7.	Napomena \$a Tekst napomene
8. Standardni broj (ili alternativa) i uvjeti nabavljanja 01 -	:	8.1	Standardni broj (ili alternativa) \$a Broj
		8.3	Uvjeti nabavljanja i/ili cijena (neobvezatno) \$d Uvjeti nabavljanja i/ili cijena

Primjer 1: crtež

✧ Ispis u ISBD(NBM)-u

TESTEN, Ambroz 1897-1984

Lazar / [Ambroz] T. [Testen]. - 1981. - 1 crtež :
tuš, lavirani tuš, pastel, kist ; 290 x 190 mm

Lijevo dolje tušem: T. 81, sredina dolje olovkom: Lazar. - U prvom planu po sredini frontalni prikaz lika muškarca, sv. Lazara, pognute glave u dugoj halji koja skriva oblike tijela. Uokolo i u pozadini mrljasti namazi. Na poledini skicozne naznake crteža prekrivene mrljama.

Ispis UNIMARC zapisa

-bib---100201036-----00000nkm0 2200000 45 ----- 04/11/97---
ptag, (c) 1993, 3A Zg

001 100201036

100 ## \$a 19911014d1981 y0hrvy0191 ba

102 ## \$a HR

116 ## \$a biyccdi

200 1# \$a Lazar

\$b [Ambroz] T. [Testen]

210 ## \$d 1981

215 ## \$a 1 crtež

\$c tuš, lavirani tuš, pastel, kist

\$d 290 x 190 mm

300 ## \$a Lijevo dolje tušem: T. 81, sredina dolje olovkom: Lazar

330 ## \$a U prvom planu u sredini frontalni prikaz lika muškarca, sv. Lazara, pognute glave u dugoj halji koja skriva oblike tijela. Uokolo i u pozadini mrljasti namazi. Na poledini skicozne naznake crteža prekrivene mrljama

700 #1 \$3 910715135

\$a Testen

\$b Ambroz

\$f 1897-1984

801 #0 \$a HR

\$b NSB

\$g PPIAK

990 ## \$a GZAH 2978 test 97

991 ## \$a D

\$b 505/82

Primjer 2: grafika

Ispis u ISBD(NBM)-u

CRNČIĆ, Menci Clement 1865-1930

Dr. Theodor grof Pejacsevich - Virovitički : ban kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije / radirao Menci Cl. [Clement] Crnčić ; slikao V. [Vlaho] Bukovac. - [1903]. - 1 grafički list : bakropis ; ploča 526 x 356 mm, list 641 x 455 mm

Desno dolje ispod prikaza otisnuto: Radirao Menci Cl. Crnčić, lijevo dolje otisnuto: Slikao V. Bukovac, sredina dolje ispod prikaza grb obitelji. Portret bana Pejačevića u sjedećem položaju. Odjeven je u kaput optočen krznom. Preko koljena drži sablju.

1. Bukovac, Vlaho 1855-1922 2. Pejačević, Teodor 1855-1928

Ispis UNIMARC zapisa

-bib---100119065-----00000nkm0 2200000 45 -----10/10/97---
ptag, (c) 1993, 3A Zg

001 100119065

100 ## \$a 19901129f1903 y0hrvy0191 ba

102 ## \$a HR

116 ## \$a iiyb f

200 1# \$a Dr. Theodor grof Pejacsevich - Virovitički
\$e ban kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije
\$f radirao Menci Cl. [Clement] Crnčić
\$g slikao V. [Vlaho] Bukovac

210 ## \$d [1903]

215 ## \$a 1 grafički list

\$c bakropis

\$d ploča 526 x 356 mm, list 641 x 455 mm

300 ## \$a Desno dolje ispod prikaza otisnuto: Radirao Menci Cl. Crnčić, lijevo dolje otisnuto: Slikao V. Bukovac, sredina dolje ispod prikaza grb obitelji Pejačević

330 ## \$a Portret bana Pejačevića u sjedećem položaju. Odjeven je u kaput optočen krznom. Preko koljena drži sablju

600 #1 \$3 930609019

\$a Pejačević

\$b Teodor

\$f 1855-1928

\$x portreti, grafike

675 ## \$a 76.041(497.5)"19"(084.11)

700 #1 \$3 910926005

\$a Crnčić

\$b Menci Clement

\$f 1865-1930

701 11 \$3 920710052

\$a Bukovac

\$b Vlaho

\$f 1855-1922

801 #0 \$a HR

\$b NSB

\$g PPIAK

990 ## \$a GZGH 79 crn 13

991 ## \$a K

\$b 185

Primjer 3: grafička mapa

Ispis u ISBD(NBM)-u

IVŠIĆ, Radovan

Mavena / [stihovi] Radovan Ivsic ; [grafike] Joan Miró. - Paris : Éditions Surréalistes, 1960. (Paris : Fequet et Baudier : Mourlot freres). - 1 graf. mapa ([14] str. s tekstom, [1] graf. list u tehnici litografije) ; 36 cm

Nakl. 75 primj. - Graf. prikaz formata 325 x 255 mm otisnut na polovici presavijenog lista formata 325 x 510 mm na Auvergne papiru s prešanim biljem u strukturi. - Signature autora: Radovan Ivsic i Miró na predzadnjoj strani mape. - Mapa uložena u zaštitnu kutiju.

1. Miró, Joan

Ispis UNIMARC zapisa

-bib---970403066-----00000nam2 2200000 45 -----04/11/97---
ptag, (c) 1993, 3A Zg

001 970403066

100 ## \$a 19970403d1960 y0hrvy0191 ba

101 0# \$a fre

102 ## \$a FR

105 ## \$a a 000yy

200 1# \$a Mavena

\$f [stihovi] Radovan Ivsic

\$g [grafike] Joan Miró

210 ## \$a Paris

\$c Éditions Surréalistes

\$d 1960

- \$e Paris
- \$g Fequet et Baudier
- \$g Mourlot freres
- 215 ## \$a 1 graf. mapa ([14] str. s tekstom, [1] graf. list u tehnici litografije)
\$d 36 cm
- 300 ## \$a Nakl. 75 primj.
- 300 ## \$a Graf. prikaz formata 325 x 255 mm otisnut na polovici presavijenog lista formata 325 x 510 mm na Auvergne papiru s prešanim biljem u strukturi
- 300 ## \$a Signature autora: Radovan Ivsic i Miró na predzadnjoj strani mape
- 300 ## \$a Mapa uložena u zaštitnu kutiju
- 675 ## \$a 76 Miró, J.(0.026.6)
- 700 #1 \$3 910313079
\$a Ivšić
\$b Radovan
- 701 11 \$3 920505048
\$a Miró
\$b Joan
- 801 #0 \$a HR
\$b NSB
\$g PPIAK
- 990 ## \$a GZGM 166 mir 1
- 991 ## \$a K
\$b 358/68

Primjer 4: knjiga s originalnim crtežima

Ispis u ISBD(NBM)-u

KOYDL, Nikola 1939-

Nikola Koydl / [tekst] Grgo Gamulin ; [prijevod Janko Paravić ; fotografije Stanko Vrtovec ... [et al.]. - Zagreb : Grafički zavod Hrvatske, 1989. ([Zagreb] : Liber). - 159 str., [4] lista s orig. crtežima : ilustr. (pretežno u bojama) ; 24 cm. - (Biblioteka Prizma / Grafički zavod Hrvatske ; knj. 14)

Nakl. 1000 primj. - Usporedo hrv. tekst i engl. prijevod. - Bio-bibliografski podaci: str. 152-156. - Bibliografija: str. 157-158.

ISBN 86-399-0228-3

Ispis UNIMARC zapisa

Zapis 1: opis knjige

-bib---100119084-----00000nam2 2200000 45 -----04/11/97---
ptag, (c) 1993, 3A Zg

001 100119084

010 ## \$a 86-399-0228-3

100 ## \$a 19901213d1989 y0hrvy0191 ba

101 2# \$a hrv
\$a eng

102 ## \$a HR

105 ## \$a a 000yd

200 1# \$a Nikola Koydl
\$f [tekst] Grgo Gamulin

- \$g [prijevod Janko Paravić
\$g fotografije Stanko Vrtovec ... [et al.]
- 210 ## \$a Zagreb
\$c Grafički zavod Hrvatske
\$d 1989.
\$e [Zagreb]
\$g Liber
- 215 ## \$a 159 str., [4] lista s orig. crtežima
\$c ilustr. (pretežno u bojama)
\$d 24 cm
- 225 2# \$a Biblioteka Prizma
\$f Grafički zavod Hrvatske
\$v knj. 14
- 300 ## \$a Nakl. 1000 primj
- 300 ## \$a Usporedo hrv. tekst i engl. prijevod
- 300 ## \$a Bio-bibliografski podaci: str. 152-156
- 320 ## \$a Bibliografija: str. 157-158
- 410 #1 \$1 001910517138
- 600 #1 \$3 910911160
\$a Koydl
\$b Nikola
\$f 1939-
- 675 ## \$a 74+76(497.13)"19"=862=20::929 Koydl, N.
- 700 #1 \$3 910911160
\$a Koydl
\$b Nikola
\$f 1939-
- 701 11 \$3 910405084
\$a Gamulin
\$b Grgo
- 702 01 \$3 910218150
\$a Paravić
\$b Janko
\$4 730

702 01 \$3 910816179

\$a Vrtovec

\$b Stanko

\$4 600

801 #0 \$a HR

\$b NSB

\$g PPIAK

Zapis 2: opis crteža

-bib---100214048-----00000nka2 2200000 45 -----04/11/97---
ptag, (c) 1993, 3A Zg

001 100214048

100 ## \$a 19901213d1989 y0hrvy0191 ba

116 ## \$a biycab

200 0# \$a [Crtež I]
\$f [Nikola] Koydl

215 ## \$a 1 crtež
\$c olovka, olovka u boji
\$d 239 x 166 mm

300 ## \$a Sredina dolje olovkom: Koydl 89

300 ## \$a Naslov dao katalogizator

330 ## \$a Dvije polukružnice spojene u gornjem dijelu, a iz donjnjeg dijela
izlazi žuto-narančasti snop gustih linija

463 #1 \$1 001100214047

700 #1 \$3 910911160

\$a Koydl

\$b Nikola

\$f 1939-

801 #0 \$a HR

\$b NSB

\$g PPIAK

Zapis 3: opis crteža

-bib---100214049-----00000nka2 2200000 45 -----04/11/97---
ptag, (c) 1993, 3A Zg

001 100214049

100 ## \$a 19901213d1989 y0hrvy0191 ba

116 ## \$a biycab

200 0# \$a [Crtež II]
\$f [Nikola] Koydl

215 ## \$a 1 crtež
\$c olovka, olovka u boji
\$d 239 x 166 mm

300 ## \$a Sredina dolje olovkom: Koydl 89

300 ## \$a Naslov dao katalogizator

330 ## \$a Oblik dvije polukružnice koje su u gornjem dijelu sastavljene. U cijeloj širini rascijepa zrakasto se širi crveno-plavi snop

463 #1 \$1 001100214047

700 #1 \$3 910911160
\$a Koydl
\$b Nikola
\$f 1939-

801 #0 \$a HR
\$b NSB
\$g PPIAK

Zapis 4: opis crteža

-bib---100214050-----00000nka2 2200000 45 -----04/11/97---
 ptag, (c) 1993, 3A Zg

001 100214050
 100 ## \$a 19901213d1989 y0hrvy0191 ba
 116 ## \$a biycab
 200 0# \$a [Crtež III]
 \$f [Nikola] Koydl
 215 ## \$a 1 crtež
 \$c olovka, olovka u boji
 \$d 239 x 166 mm
 300 ## \$a Sredina dolje olovkom: Koydl 89
 300 ## \$a Naslov dao katalogizator
 330 ## \$a Savijen oblik poput položenog slova S
 463 #1 \$1 001100214047
 700 #1 \$3 910911160
 \$a Koydl
 \$b Nikola
 \$f 1939-
 801 #0 \$a HR
 \$b NSB
 \$g PPIAK

Mirjana Hurem

Hrvatski državni arhiv, Zagreb

PRIKAZ OPĆE MEĐUNARODNE NORME ZA OPIS ARHIVSKOGA GRADIVA

Prije prikaza *Opće međunarodne norme za opis arhivskoga gradiva - ISAD(G)*¹ željela bih sudionicima Radionice napomenuti da izraz formalna katalogizacija² ne pripada arhivističkoj terminologiji. Izrada točnog prikaza arhivskog fonda ili neke niže arhivske jedinice u arhivističkoj se struci naziva *arhivistički opis*.³

ISAD(G) prva je međunarodna norma u arhivskoj struci koju je izradilo *Ad Hoc Povjerenstvo za norme opisa arhivskoga gradiva*, a odobrilo *Međunarodno arhivsko vijeće* 1993. Hrvatski prijevod objavljen 1997. obogaćen je primjerima iz arhivističke prakse u Hrvatskoj koja već od prije poznaje određena pravila opisa arhivskoga gradiva. Ta pravila utvrđena su zakonskim propisima donijetim sedamdesetih godina. Pored toga, određene norme za opis na razini fonda donosi pregled arhivskih fondova i zbirki⁴ u

¹ISAD(G): Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva. - Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 1997.

²Izraz katalog upotrebljava se i u arhivskoj struci. U *Rječniku arhivske terminologije Jugoslavije*, Zagreb, 1972., str. 36., uz izraz katalog stoji da se on u arhivistici najčešće susreće: 1. kod popisivanja ili objavljivanja zbirki, listina, crkvenih matica, karata, planova, mikrofilmova, fotografija i zvučnih dokumenata, 2. katalog predstavlja i zbirku regista izrađenu u obliku kartoteke i sređenu po unaprijed utvrđenoj shemi klasifikatora raznih vrsta i 3. katalog se ponekad susreće i kao generik za sva znanstveno-obavijesna pomagala. *Dictionary of Archival Terminology* Međunarodnoga arhivskog vijeća iz 1988. donosi sličnu definiciju kataloga.

³Definicije arhivskog fonda, arhivske jedinice, arhivističkoga opisa i druge vidjeti u ISAD(G): Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva. - Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 1997., str. 12. i 13.

⁴Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ - SR Hrvatska. - Beograd: Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 1984.

arhivima i drugim ustanovama (muzejima, knjižnicama, vjerskim zajednicama, zavodima). Neke od postavljenih normi podudaraju se s ISAD(G)-om.

ISAD(G) sadrži opća pravila namijenjena za opis arhivskoga gradiva bez obzira na vrstu ili opseg jedinice opisa. Pravila donose 26 elemenata opisa koji se mogu združivati tako da tvore opis jedne arhivske jedinice. Svako se pravilo sastoji od naziva elementa opisa, iskaza o cilju uključivanja elementa u opis, iskaza o općem pravilu (pravilima) te primjera.

Elementi opisa raspoređeni su u šest obavijesnih skupina: 1. identifikacija/prepoznatljivost sadrži bitne obavijesti za prepoznavanje jedinice opisa, 2. kontekst sadrži obavijesti o podrijetlu i očuvanosti jedinice opisa, 3. sadržaj i ustroj uključuju obavijesti o predmetu jedinice opisa i sredečnosti, 4. dostupnost i uvjeti korištenja jedinice opisa sadrže obavijesti o uvjetima korištenja jedinice opisa, 5. dopunski izvori sadrže obavijesti o gradivu koje s jedinicom opisa ima značajnih veza i 6. napomena sadrži posebne obavijesti koje se nisu mogle unijeti ni u jednu skupinu. Svih dvadesetišest elemenata može se koristiti pri opisu, ali je za svaki pojedini opis neophodno samo nekoliko njih. Za međunarodnu razmjenu također je bitno samo nekoliko elemenata. To su: signatura/oznaka, naslov, granične godine i vrijeme nastanka gradiva u jedinici opisa, opseg jedinice opisa i razina opisa. Ako ime stvaratelja nije naznačeno u naslovu, tada je element opisa koji to ime sadrži također neophodan za međunarodnu razmjenu.

Kako se ovdje radi o višerazinskom opisu, donijeta su i pravila za višerazinski opis, a također i rječnik naziva korištenih u općim pravilima⁵ ISAD(G)-a. Slijede pravila s primjerima kojima su dodani i hrvatski primjeri. U dodatku je prikazana shema sređivanja arhivskoga fonda.

Za sudionike Radionice, kao i druge zainteresirane, odabrani su primjeri iz ISAD(G)-a radi lakšeg praćenja izlaganja.⁶

⁵U izradi hrvatskog prijevoda korišten je *Pojmovnik arhivskog nazivlja* iz hrvatskog prijevoda kanadskog priručnika *Arhivistički standardi i postupci* (Zagreb, 1994.) i *Rječnik arhivske terminologije* iz 1972. Korišteni su i nazivi što ih upotrebljavaju knjižničari.

⁶Vidjeti ISAD(G), str. 16-37.